

Dzejas izpratne un izteiksmes līdzekļi

1. uzdevums. Lasi dzejoli!

Vilis Plūdons. “Parudenī”

Ežmalītē sēdu, skatos,
Vasariņa vārpu ratos.

Aizbrauc pāri laukiem maniēm,
Zvanīdama dzērvju zvaniem.

Miežu stiebru ritentiņi,
Auzu skarū iemauktiņi;

Groži – tīmeklīšu diegi –
Mirdzēt mirdz kā balti sniegi.

Aizbrauc, aizbrauc vasariņa...

Cīruls bēdīgs čirkst uz ciņa:

Liru-lī!!!

Liru-lī!!!

Lirai stīgas satrūkušas:
Visas dziesmas izbirušas –

Liru-lī!!!

Liru-lī!!!

Kur lai citas tagad jemu:
Saulīte iet zemu, zemu.

Liru-lī!!!

Liru-lī!!!

Kaili lauki, salti rīti,
Tukša dziesmu vācelīte.

Liru –

Liru –

Liru-lī!!!

(Vilis Plūdons. “Dzeja un proza”)

2. uzdevums. Viens vai kopā ar klasesbiedru noskaidro, ko nozīmē dzejolī lietotie vārdi: *parudens, ežmalīte, iemaukti, groži, lira, jemt, vācelīte!*

Lai izprastu dzejoļa saturu, svarīgi zināt katra vārda nozīmi.
Izmanto vārdnīcu, lai noskaidrotu tev nezināmu vārdu nozīmi!

3. uzdevums. Izraksti no dzejoļa teksta, kā darināti vasaras rati! Kādā krāsā, tavuprāt, ir vasaras rati? Pamato savas domas!

4. uzdevums. Izraksti piemērus, kas attēlo cīruļa bēdas!

5. uzdevums. Pārrunājiet klasē, kāda noskaņa tiek panākta, izmantojot vārdu atkārtojumus!

6. uzdevums. Aplūko attēlus un izvēlies vienu, kuru tu izmantotu dzejoļa ilustrācijai! Pamato savu izvēli ar piemēriem no dzejoļa!

1. attēls. Ainava

2. attēls. Gājputni

3. attēls. Zirnekļa tīkls

Es ilustrācijai izvēlos _____ attēlu, jo _____

7. uzdevums. Izraksti no dzejoļa 5 vārdu savienojumus, kuri visvairāk rosina tavu iztēli un izraisa emocijas! Pārī ar klasesbiedru salīdziniet veikumu un centieties viens otram paskaidrot savas izjūtas! (Par ko tev šie vārdi liek domāt, kā justies u. tml.)

8. uzdevums. Strādā pārī!

8.1. Iekrāsojiet dzejolī vārdu savienojumus, kuri veido redzes un kuri – dzirdes gleznas!

8.2. Papildiniet tabulu! Izlasiet tēlainās izteiksmes līdzekļu nozīmes skaidrojumus un padomājiet, vai jūsu izrakstītos vārdu savienojumus var izmantot par piemēriem! Ierakstiet atbilstošus piemērus tabulā! Ja vajadzīgs, sameklējiet citus atbilstošus piemērus dzejolī!

1. tabula. Tēlainās izteiksmes līdzekļi

Tēlainās izteiksmes līdzeklis	Tēlainās izteiksmes līdzekļa definīcija	Piemēri no V. Plūdoņa dzejoļa "Parudeni"
Epitets	Vārds, kas tēlaini apzīmē, raksturo kāda jēdziena, parādības vai priekšmeta īpašību; māksliniecisks apzīmētājs.	
Salīdzinājums	Divu priekšmetu, parādību saistījums uz to līdzības pamata.	
Personifikācija	Cilvēkam raksturīgu īpašību pārnese uz priekšmetu, dabas parādību vai dzīvnieku.	
Metafora	Vienas parādības nosaukuma pārnese uz citu, līdzīgu parādību.	

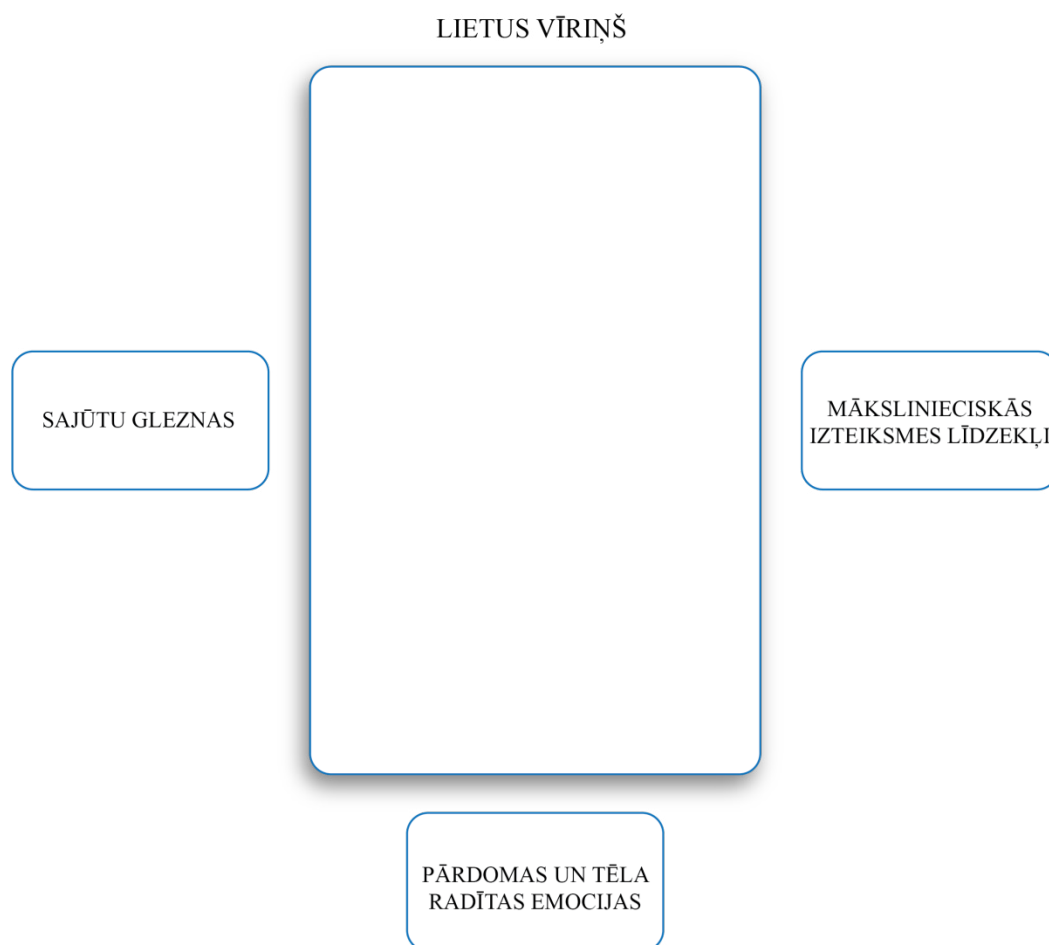
8.3. Uzrakstiet secinājumu, kāpēc dzejā ir nepieciešami dažādi tēlainās izteiksmes līdzekļi!

9. uzdevums. Lasi Friča Bārdas dzejoli "Lietus vīriņš"!

Ruds rudiņš pa krēslu čabina lietiņš. Kā pelēks vīriņš gar logu iet viņš – kaklā zīļu vācelīte – tumšpelēka debesīte – vasarā tā būšot pērļu sietiņš.	Tēvs liels tam un stipris – kuļ jūras un ledu lauž. Māte pie septiņām ugunīm debesīs varvīksnas auž, bet dēliņš – pa krēslu čāpo un snauž...	Kad iedegas zvaigznīte mākoņmaliņā, viena zīlīte dreb tam pašā degungaliņā... Ak tu Dieviņ – ka tik to snīpi nenolauž!
---	---	---

(Fricis Bārda. "Raksti", I sēj.)

10. uzdevums. Izpēti, kā dzejnieks veidojis Lietus vīriņa tēlu! Savus vērojumus attēlo domu kartē! Rāmīša centrā uzzīmē Lietus vīriņu, ievērojot dzejolī doto raksturojumu!

11. uzdevums. Salīdzini savu veikumu ar citu skolēnu darbiem! Papildini savu domu karti, ja nepieciešams!